

Het bijbelse kernwoord duif יונה (jownaah)

I. HET OUDE TESTAMENT

Onderstaande gegevens zijn verzameld uit Gesenius' Hebr. und Aram. Handwörterbuch; 16^e Aufl. 1915 en Abr. Trommius, Nederlandse Concor-dantie. Zie onder I.A.a.

I. יונה (n. St. § 259, a. v. אנה: die ächzende; s. auch Lag., AS § 53; Kön. 2 193; aram. יונה, ܝܘܢܐ) cstr. יונת, m. suff. יונתי; pl. (Brockelm., VGr 1 445) יונים, יוני; üb. d. Geschlecht s. ZAW 15 321 — Taube Gn 8 8—12; als Opfertier יונה Lv 12 6, יונה קניי Lv 14. 15 14. 29. Nu 6 10, bes. als Surrogat Lv 5 7. 11. 12 s. 14 22. 30 (vgl. Ohnefalsch-Richter, Kypros, Text 279 ff.). Als einfältiges Tier Hos 7 11, als ängstliches Hos 11 11. Pr 55 7, in Felsenklüften nistend Jer 48 28. Ez 7 16 (s. Corn.); Bild f. Schiffe Jes 60 8; ihr Girren als Bild der Klage Jes 38 14. 59 11. Nah 2 8. Bezeichnung f. Israel Ps 68 14, vgl. 56 1 u. תור. Als Liebkosung: יונתי Ct 2 14. 5 2. 6 9; יונים יוניך deine Augen sind Tauben 1 15. 4 1. Vgl. noch zu תרי. Üb. Taubenzucht in Pal. s. Dalm., PJB 1908 29; Thiersch, Arch. Anz. 1909 405.†

I.A.a. Betekenis van de tekstgegevens

1. Duif

- Gen. 8:8-12

2. Duif als offerdier

- Lev. 1:14; 12:6; 15:14, 29; Num. 6:10

3. Twee tortelduiven/ twee jonge duiven als vervangingsoffer (ten brandoffer/ zondoffer)

- Lev. 5:7, 11; 12:6, 8; 14:22, 30

4. De duif als onnozel dier

Op de afbeelding:
doop van Jezus
door Johannes de
Doper (+ duif)
(St. Janskerk in
Gouda)

- Hos. 7:11 (een botte duif)

5. De duif als een angstig dier

- Spr. 55:7; Hos. 11:11

6. De duif nestelend in de rotskloof

- Jer. 48:28; Ez. 7:16

7. Duiven die naar hun duiventil vliegen

- Jes. 60:8

8. Een kirrende duif als beeld van klacht

- Jes. 38:14; 59:11; Nah. 2:7

9. De duif als aanduiding van Israël

- Ps. 68:14 (vgl. Ps. 55:7)

10. De duif als beeld van de bruid(egom)

- Hoogl. 2:14; 5:2, 12; 6:9

11. Duivenogen van bruid en bruidegom

- Hoogl. 1:15; 4:1

I.A.b Samenvatting + toepassing ¹

1. *Enige algemene informatie:* Er kan onderscheid worden gemaakt tussen duiven in het wild, trekvogels (met een wisselend nest), moeilijk te benaderen en tamme duiven in een duiventil. De duif in het wild is een echte trekvogel die naar het woord van Jer. 8:6 net als bijv. de ooievaar de tijd van zijn aankomst weet. Verder kan er onderscheid gemaakt worden tussen een tortelduif en een duif in het algemeen. De tortelduif nestelde in tuinen en wijngaarden. De palmtortelduif nestelde bij voorkeur in een palmboom, ook bij de tempel in Jeruzalem. De

¹ Over het voorkomen van duiven en hun betekenis in de Bijbel zie: Easten Bible Dictionary in Bible Works en ISBE (International Study Bibel Encyclopedia) in E-sword. Op de afbeelding een witte tortelduif in zijn vlucht.

rotsduif zwermde rond tussen de rotsen van het gebergte en de kloven van spelonken en ravijnen.

De tortelduif (met kraag) was de grootste in het soort. Zij verbleef permanent en was thuis in de bossen van Thabor en Gilead, rond de Dode Zee en langs de Jordaan vallei. Deze vogel was donkerder dan de andere en ontleende zijn naam aan zijn kraag van donkere veren..

2. De duif wordt ongeveer 50 keer genoemd in de Bijbel. De eerste vermelding is: Gen. 8:8-12. Hier gaat het over Noach aan het eind van de zondvloed. Noach laat een duif uit de ark uit om te zien, of het water op aarde is gedaald. Eerst had hij met dit doel een raaf uitgelaten: een sterke en agressieve vogel die zeker naar zijn maatje zou terugkeren. De raaf was over het water heen gevlogen en keerde weer terug op zijn stokje in de ark. Toen liet Noach de duif uit, de teerste vogel die hij kende. Die duif zou met voedsel in zijn bek, als hij dit al zou vinden, zeker terugkeren naar zijn maatje en hun jongen. Zo gebeurde het, althans de tweede keer. De duif kwam terug met een olijfblad in zijn bek. En zo was hij als vredesbode het symbool van het herstel van de schepping na de zondvloed: Gods sjaloom. Het leven kon opnieuw beginnen. Welk een machtig wonder.

3. Heel vaak wordt de duif in de Schrift genoemd als offerdier. Om te beginnen reeds in Gen.15:9, waar we lezen, dat Abram een tortelduif en een jonge duif offert. Verder lezen we er veel over in het boek Leviticus. Zo bijv. in Lev. 1:14f, 5:7, 8-10; 12:6-8. Wij vinden hier o.a. de bepaling, dat een moeder die te arm is om een lam te offeren, kan volstaan met duiven of tortelduiven. Zie verder Lev.14:4-8, 22, 30 waar aan melaatsen na hun 'reiniging' wordt toegestaan om tortelduiven te offeren als zondoffer en brandoffer; vgl. ook Lev.15:14, 29; Num. 6:10. Duiven en tortelduiven waren overigens de enige vogels die konden worden aangeboden als offer. Zie Gen. 15:9; Lev. 5:7; 12:6; Luk. 2:24.

4. De duif wordt in de Bijbel soms ook genoemd ter aanduiding van de heerlijke staat van Israël waarin Gods overwinningen geboekstaafd zijn. Zo in Ps. 68:14. Daar worden we herinnerd aan het lied van Daborah (Richt.5:16). Al lag u tussen de veestallen als de stam Ruben indertijd en niet meewerkte ter overwinning, toch doet God Israël zegevieren en de vrouwen delen zelfs in de buit. De dichter vergelijkt vervolgens dat zegevierend Godsvolk met een duif die bedekt is met goud - zilveren veren.

Ja, zo ziet een duif eruit, als men die in zijn vlucht in de zonnestralen van onderaf beziet. Een rotsduif, wiens zachte grijs-witte veren onder de vleugels als zilver en goud schitteren ²

Gelijk een duif door 't zilverwit
En t' goud dat op haar veed'ren zit,
Bij 't licht der zonnestralen
Ver boven and're voog'len pronkt,
Zult gij, door 't Godd' lijk oog belonkt,
Weer met uw schoonheid pralen (Ps. 68:7a ber.)

5. Tot dat door God verheerlijkte volk zullen ook de heidenen die op verre afstand leven, thuisgebracht worden. De schepen van de eilanden en Tharsis brengen hen met het goud en zilver van Tharsis bij zich naar het beloofde land. Wie denkt hier niet aan de 'thuiskomst' van zo velen na Pinksteren? Heidenen uit de volkerenwereld die hebben leren hunkeren naar

² Keil-Delitz schrijven: Israel is God's turtle-dove, [Psa 74:19](#), cf. [Psa 56:1](#), [Hos 7:11](#); [Hos 11:11](#). Hence the new circumstances of ease and comfort are likened to the varied hues of a dove disporting itself in the sun. Its wings are as though overlaid with silver

Israëls Messias (Jes. 60:8). Zij zijn als wolken vluchtend voor de wind en als duiven die naar hun duiventil vliegen. Er is in hen zoals bij die duiven een innerlijke drijfkracht naar huis, al moeten ze er duizend kilometers voor afleggen. Ze verlangen naar een beschermd huis. M. Henri schrijft: 'Welk een aangenaam gezicht is het te zien, hoe arme zielen zich haasten naar Christus toe, met een volkomen besluit om Hem te aanbidden.' En dat door de grote aantrekkingskracht van Christus' wege. Hij heeft hen geroepen: Komt tot Mij allen die vermoeid en belast zijt en Ik zal u rust geven (Matth.11:28).

6. Niet vergeten mag worden, dat Gods volk ook heel vaak een door vijanden bedreigd bestaan leidt. Dat kunnen we heel duidelijk lezen in Ps. 55:7vv, waar de dichter wenst, dat iemand hem vleugels als van een duif zou geven (o, dat ik die had); dan zou hij henen vliegen, waar hij zou kunnen blijven. Zoals de palmtortelduif die in die woestijn nestelt in een palm. Wie begrijpt dit zielsverlangen naar rust niet. ³ Een plekje om te rusten in de woestijn van het leven. We verstaan het, dat de dichter van Ps. 74:19 de Almachtige smeekt hem te beschermen: Geef aan het wild gedierte de ziel van uw tortelduif niet over; vergeet de hoop Uwer ellendigen niet in eeuwigheid.

Heerlijker nog zou de Heere evenwel naar Zijn belofte Zijn volk verlossen van al zijn vijanden en het meer dan een rustig plekje in de woestijn, ja het land van de rust teruggeven. Dan zullen zij bevende aankomen als een (bang) vogeltje uit Egypte en (bange) duif uit het land Assur; en Ik zal hen doen wonen in hun huizen, spreekt de Heere (Hos. 11:11).

7. Intussen echter heeft Israël de eeuwen door moeten vrezen voor Gods oordelen, als het zich van de Heere afwendde en zich schuldig maakte aan de meest perverse schanddadens. Hetzelfde geldt voor de heidenen die zondigen (Nah. 2:7). Van Israël wordt gezegd, dat het in zo'n geval meer op een botte duif lijkt, zonder hart (Hos.7:11). Een botte duif = een onnozele/ domme of simpele duif die 'in zijn vlucht op zoek naar voedsel, geen acht slaat op het net dat voor hem is gespannen' (Rosenmüller in Keil-Delitz). Zo is Israël bezig geweest, toen het zonder gepaste oplettendheid t.o.v. de gevaren meer op Egypte of Assyrië vertrouwde. Het liep domweg in de val.

Als een volk of persoon echter ontdekt wordt aan hun zondebestaan, wordt er onrust geboren in het hart. We denken aan Ezech.7:16, waar wordt gesproken over de duif die nestelt in de rotskloof. Duiven die in het wild leven, bouwen in het algemeen hun nesten in de kloven van steenrotsen. In de Ezechiël-tekst moet Ezechiël dan aan zijn volk berichten, dat als Gods oordeel over het land komt, de 'ontkomenen' op de bergen zullen zijn en dat allen zullen zijn als de duiven der dalen, kermende een ieder om zijn ongerechtigheid.⁴ Geen vaste woonplaats

³ In de verklaring van Keil-Delitz is te lezen: Among those about David there is a wild movement going on which is specially aimed at his overthrow. From this he would gladly flee and hide himself, like a dove taking refuge in a cleft of the rock from the approaching storm, or from the talons of the bird of prey, fleeing with its noiseless but persevering flight. M.Henri schrijft bij deze plaats: Gracious souls wish to retire from the hurry and bustle of this world, that they may sweetly enjoy God and themselves; and, if there be any true peace on this side heaven, it is they that enjoy it in those retirements. This makes death desirable to a child of God, that it is a final escape from all the storms and tempests of this world to perfect and everlasting rest.

⁴ M.Henri schrijft ter verklaring: as the *doves of the valleys*, so timid are they, and so dispirited, ready to *flee when none pursues* and to tremble at the shaking of a leaf. They are all of them mourning (not with a *godly sorrow*, but with the *sorrow of the world*, which *works death*), *every one for his iniquity*, that is, for those calamities which they now see their iniquity has brought upon them, not only the iniquity of the land, but their own: they shall then be brought to acknowledge what they have each of them contributed to the national guilt. NB: Wellicht kan dit toch wel een droefheid naar God heten.

(zelfs niet als duiven in een duiventil), maar rondzwerfend en kermende, elk om zijn ongerechtigheid. Hoe persoonlijk en ontdekkend betuigt de profeet dit. Vgl. Jer. 48:28 (over Moab). Ieder van ons die iets verstaat van een leven onder Gods oordelen voelt zich als een duif die angstig is, als er een vogelvangster of havik in de buurt is. Vgl. ook Matth. 24:16.

Die onrust heeft in de geschiedenis van Israël ook vaak geleid tot oprecht schuldbesef. Dan mocht het zijn (Jes. 59:11vv): Wij brommen allen gelijk als de beren, en wij kirren doorgaans gelijk de duiven...want onze overtredingen zijn vele voor U, en onze zonden getuigen tegen ons...en onze ongerechtigheden kennen wij.

8. Dat kirren als van duiven komen we in de Bijbel ook tegen bij vromen als koning Hizkia die op hun ziekbed liggen en ook al zijn ze het met God eens geworden, toch zielsbedroefd zijn en zeer verlangend om nog wat te mogen blijven leven, omdat hun taak op aarde naar hun besef nog niet af is. Hizkia keerde zijn aangezicht om naar de wand en riep de Heere aan met een stem, schor van verdriet. En dan lezen we van Hizkia in zijn danklied (Jes. 38:14) over zijn ziekbed: Ik kirde als een duif [= het trillende, rollende keelgeluid bij (tortel)duiven]. En toen was het: Gij hebt mijn ziel liefelijk omhelsd, dat zij in de groeve der vertering niet kwame; want Gij hebt al mijn zonden achter Uw rug geworpen (Jes. 38:17).

9. Salomo gebruikt het beeld van de duif herhaaldelijk als een beeld voor een tere en toegewijde toegenegenheid van bruid en bruidegom. Zij bewonderen elkaars ogen om hun schittering en scherpe blik als die van duiven. Ze zijn teer en schoon als duivenogen. Vgl. Hoogl.1:15; 4:1 [van de bruid: uw ogen zijn duivenogen; teer en schoon]; 5:12: (van de bruidegom: zijn ogen zijn als der duiven)]. Zo zien ook God en Israël/ Christus en Zijn gemeente naar elkaar in teerheid en bewogenheid.

In Hoogl. 2:12 is het geluid van de tortelduif een indicatie van het voorjaar (de zangtijd). In Hoogl. 2:14 richt de bruidegom zich tot zijn bruid als een rotsduif. In Hoogl. 5:2 antwoordt de bruidegom/ haar liefste in haar slaap op het kloppen van de bruid: Doe mij open, mijn zuster, mijn vriendin, mijn duive, mijn volmaakte.... (vgl. Hoogl.6:9).

In een korte excurs (zie ook het kernwoord bruid/ bruidegom/ bruiloft in mijn website) geef ik enkele aanwijzingen voor de interpretatie van Hoogliedteksten.

Excurs

Hooglied is 'het lied der liederen' (hebr. 'Sjir hassjirim'; Vulgaat: Canticum canticorum). Hier wordt het schoonste lied van een koning gezongen, ofte wel: van een bruid over een koning, haar bruidegom en van een bruidegom over zijn bruid. Sulamith is zeer bijzonder op hem gesteld. En zijn liefde tot haar is het verrukkelijkste voor haar. Hij kuste mij met de kussen van zijn mond, want uw uitnemende liefde is beter dan wijn (Hoogl. 1:2a).

In het Hooglied wordt echter wel een aardse huwelijksliefde bezongen op verhoogde toon. het Hooglied is bepaald meer dan een aantal minneliederden die oudtijds gezongen werden, als een bruid en een bruidegom gedurende de zeven dagen van hun bruiloftsfeest op hun troon (een omgekeerde dorslede, onder Syrische boerenbevolking?) zaten en de bruiloftsgasten hun onderlinge liefde bejubelden. Hier is geen liedjeszanger aan het woord, zoals in de media vandaag die met hun weëige erotisch geladen liedjes de menigte opzweept.

Elke gelovige die zich door de eeuwige liefdesarmen van de Zaligmaker Jezus Christus omhelsd weet, krijgt bij het lezen van het Hooglied meteen herinneringen aan die liefde van hemelse origine, de liefde tussen de Bruidegom God/ Christus Jezus en Zijn aardse bruid, Israël/ de gemeente. De springaders van elke reine liefde liggen in Hem. Kan er ooit op aarde sprake zijn van echt liefdesvuur, als het niet ontstoken is aan de liefde van Hem?!

Daarom is het Hooglied altijd gezongen met het oog op Christus. En daarom heeft dit kleine Bijbelboek een plaats gekregen in de canon van de Bijbel in de vroege christenheid.⁵ U moet zich dan ook maar niet om de tuin laten leiden door wat er in de Nieuwe Bijbelvertaling van is gemaakt. We zouden kunnen zeggen van de huwelijksliefde, in het Hooglied bezongen, wat Paulus eenmaal schreef in zijn brief aan Efeze over de liefde tussen een man en vrouw in het huwelijk: Deze verborgenheid (dit geheimenis) is groot; doch ik zeg dit ziende op Christus en de gemeente (Ef. 5:32). De ware huwelijksliefde is afbeelding van de liefde tussen Christus en Zijn gemeente.

10. De Bijbel kent ook een boek dat tot titel draagt: Jona (de profeet: 2 Kon. 14:25; Jona 1-4). Dit Bijbelboek beschrijft de vlucht van een profeet voor het aangezicht van de Heere (als van een duif).

II. HET NIEUWE TESTAMENT

II.A. Het Griekse woord dat in het NT wordt gebruikt voor duif is: *περιστερά* (peristera).

II. A.a *Tekstgegevens/ korte omschrijvingen (volgens Trommius)*

- Een paar tortelduiven of twee jonge duiven (Luk.2:24)
- Geest gelijk een duif (Matth. 3:16/ Mark.1:10; Luk. 3:22;Joh.1:32;
- Zijt dan oprecht gelijk de duiven (Matth. 10:16)
- Duiven verkochten (Matth. 21:12/ Mark. 11:15/ Joh.2:14, 16)

II.A.b *Samenvatting + toepassing*

1. In Luk. 2:24 lezen we, dat Jozef en Maria, als zij hun Kind aan de Heere voorstellen in de tempel offerande geven naar hetgeen in de wet des Heeren gezegd is, een paar tortelduiven, of twee jongen duiven (Lev.12:8). Dat was hun armenoffer. Iets beters hadden zij niet. 't Was ook niet nodig, want in hun Kind hadden zij in de armen: het Lam van God dat de zonde der wereld wegneemt.

2. In Matth. 3:16 wordt bij de doop van Jezus in de Jordaan betuigd, dat Hij de Geest van God (in lichamelijke gedaante)⁶ zag neerdalen uit de hemelen gelijk een duif en op Hem komen.

⁵ Prof.dr. L. H. van der Meiden heeft deze typering in zijn boek over het Hooglied (BBB serie; Baarn; z.j.) treffend aangegeven: 'het boek Hooglied bezingt de heilige huwelijksliefde, als toonbeeld van de liefde Gods tot Zijn volk, in Christus geopenbaard...' (a.w., blz.18). 'De leermeesters der Joden wilden dat iemand 30 jaar moest zijn voor hij het Hooglied mocht lezen' (a.w., blz.34). Van der Meiden gaat bij zijn uitleg van Hooglied uit van de zgn. historisch-transparante-messiaanse methode.

⁶ In Robertson's Word Pictures (Bible Works) bij Matth. 3:16 lezen we:: It is not certain whether Matthew means that the Spirit of God took the form of a dove or came upon Jesus as a dove comes

Er geschiedde ook een stem uit de hemel, die zei: Gij zijt Mijn geliefde Zoon, in U heb Ik Mijn welbehagen. Vgl. ook Mark.1:10; Luk. 3:22 en Joh.1:32).

Hier is het zonneklaar, dat de duif het symbool/ signalement is van Gods Geest. Eenmaal bij de aanvang van de schepping zweefde die Geest over de wateren van de nog ongevormde schepping en broedde daarop a.h.w. als een duif op zijn nest, waaruit een heerlijke kosmos ontstond.

In de volheid van de tijd was het Gods Geest Die als de Werkmeester van de herschepping op het Hoofd van Gods eigen Zoon neerdaalde en Hem bezielde en bekwaam maakte tot Zijn Middelaarswerk. Vgl. Matth. 4:1; Luk. 4:1 waar we lezen, dat Hij vol van de Heilige Geest Zijn strijd met de verzoeker in de woestijn aanbindt. Als mensenkind had Jezus reeds de werking van die Geest meer en meer ondervonden (Luk. 2:40). Bij Zijn doop in de Jordaan was het diezelfde Geest Die Hem toerustte tot Zijn taak als Borg naar het welbehagen van Zijn Vader. ⁷ En nadat Hij Zijn opdracht had vervuld, ontving Christus in de hemel van Zijn Vader die Geest met de volheid van Zijn werkingen (stromen van levend water) en zond die uit op het Pinksterfeest. Vgl. Hand. 2:33; Hand.4:8. ⁸ Zo ontvangt ook vandaag nog het 'wederhorig kruost Zijn gaven, tot der mensen troost' (Ps. 68:9 ber.).

3. In Matth.21:12)+ Mark. 11:15; Joh.2:14, 16) gaat over de reiniging van de tempel door Jezus. De Evangelist Johannes heeft dit gebeuren voorop in zijn Evangelie geplaatst als een soort blikvanger. Jezus werpt handelaren en kopers uit de tempel en gooit de tafels met wisselgeld (voor de tempelbelasting) en de stoelen van hen die duiven verkopen om. Het laatste was een gebruikelijk handelsartikel t.d.v. het armenoffer. Tot de duivenverkopers zegt Hij: Neemt deze dingen van hier weg; maak niet het huis van Mijn Vader tot een huis van koophandel. Een revolutionaire daad van Jezus? We lezen niet, dat Hij met de gesel die Hij hanteerde, ook daadwerkelijk heeft geslagen. Zijn daad was veeleer een indringende oproep om Gods huis (ook Zijn gemeente vandaag) vrij te houden van wereldgelijkvormigheid en commercie.

4. In Matth.10:16 worden Jezus' discipelen aangespoord om voorzichtig te zijn als de slangen en oprecht/ argeloos gelijk de duiven. En dat temidden van de wolven die toen en nu de kudde van de Goede Herder bedreigen. De slang is het symbool van scherpzinnigheid en nauwlettendheid (Gen.3:1; Ps. 58:5), de duif is een onnozel/ simpel dier dat 'in zijn vlucht op zoek naar voedsel, soms helemaal geen acht slaat op het net dat voor hem is gespannen. Behoedzaamheid en eenvoud/ argeloosheid gaan in het leven van christenen goed samen op.

down. Either makes sense, but Luke (Lu 3:22) has it "in bodily form as a dove" and that is probably the idea here. The dove in Christian art has been considered the symbol of the Holy Spirit.

⁷ In Robertson's Word Pictures (Bible Works) bij Luk. 3:22 lezen we:: This fresh influx of the Holy Spirit may have deepened the Messianic consciousness of Jesus and certainly revealed him to the Baptist as God's Son.. The Trinity here manifest themselves at the baptism of Jesus which constitutes the formal entrance of Jesus upon his Messianic ministry. He enters upon it with the Father's blessing and approval and with the power of the Holy Spirit upon him. The deity of Christ here appears in plain form in the Synoptic Gospels.

⁸ M.Henri schrijft (bij Hoogl.2:14): The Spirit descended *like a dove* on Christ, and so he does on all Christians, making them of a *meek and quiet spirit*. She is Christ's *dove*, for he owns her and delights in her; she can find no rest but in him and his ark, and therefore to him, as her Noah, she returns.

Ons past geen mix van vroomheid en wereldzin, maar wel waakzaamheid en ongecompliceerdheid in één adem.⁹

⁹ In deze voordracht is gebruik gemaakt van 1. Gesenius' *Hebr. und Aram. Handwörterbuch*; 16e Aufl. 1915, s.v. jownaah; 2. Trommius' *concordantie*, s.v. duif; 3. Robertson's Word Pictures in Bible Works en Easten Bible Dictionary in Bible Works (s.v. dove); 4. Woordenboek ISBE = Internat. Standard Bible Encyclopedie, s.v. dove in E-sword; verschillende commentaren;